

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-1-73-84>

УДК 372.3 033

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9254-558X>

Наталія Гавриш,
доктор педагогічних наук, професор,
Інститут проблем виховання НАПН України,
м. Київ

НАСТУПНІСТЬ У ВПРОВАДЖЕННІ ПРОГРАМНО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ «ВПЕВНЕНИЙ СТАРТ» НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Стаття присвячена розкриттю наступності змісту та процесуальних характеристик упровадження програмно-методичного комплексу «Впевнений старт» у різних вікових групах закладу дошкільної освіти як чинника забезпечення якості дошкільної освіти. Серед провідних принципів впровадження програмно-методичного комплексу «Впевнений старт» як освітньої системи наступності належить особливе місце як принципу, що має забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання й виховання з урахуванням вікових особливостей дітей на суміжних щаблях освіти.

Метою статті є розкриття наступності змісту та процесуальних характеристик упровадження програмно-методичного комплексу «Впевнений старт» у різних вікових групах закладу дошкільної освіти як чинника забезпечення якості дошкільної освіти.

Зіставний аналіз освітніх програм «Впевнений старт» та методичного супроводу до них для дітей молодшого, середнього і старшого дошкільного віку дав змогу визначити спільне і відмінне у принципах і підходах до організації освітнього процесу, в меті, змісті, моделях організації освітнього процесу, методах і засобах навчання-виховання-розвитку дітей, простежити наступність у названих елементах організації життєдіяльності дітей. Спільним для всіх вікових груп є методологічне підґрунтя освітньої системи «Впевнений старт», що забезпечує цілісність і цільність усіх її складників і об'єднання інтересів і зусиль усіх учасників та націленість на створення умов щасливого проживання дітьми свого дитинства. Наступність упровадження програмно-методичного комплексу забезпечується також і єдністю механізмів формування особистісного потенціалу дитини та ціннісними пріоритетами. Визначені спільні для всіх вікових груп елементи створюють необхідні умови для успішної реалізації специфічного для кожного віку змісту, особливої організації освітнього процесу та роботи з правилами, розкритого у статті.

Ключові слова: наступність, програмно-методичний комплекс «Впевнений старт», молодший, середній, старший дошкільний вік, зміст, освітній процес, правила.

© **Наталія Гавриш, 2021**

Вступ. Сучасна вітчизняна дошкільна освіта знаходиться в авангарді модернізаційних та реформаційних освітніх процесів України. Розвиток дошкільної ланки освіти відбувається суголосно всім світовим тенденціям та інноваціям: гуманізації, інформатизації, інтеграції, особистісно орієнтований, компетентнісний підходи тощо.

Реформування та модернізація в системі дошкільної освіти України активізували процес програмотворчості, адже задекларовані в нормативно-правових державних документах [1; 9] високі освітні цілі мають декомпозиватися саме в програмах, а потім

утілитися в певній освітній моделі, конкретному освітньому процесі дошкільного закладу.

Прикладом найповнішого втілення державних цілей у галузі дошкільної освіти може слугувати програмно-методичний комплекс «Впевнений старт» для усіх вікових груп [4; 5; 6; 10; 11; 12], суголосний вимірам Базового компоненту дошкільної освіти [1] та положенням концепції освітньої реформи Нової Української Школи. Серед провідних принципів впровадження програмно-методичного комплексу «Впевнений старт» як освітньої системи особливе місце належить наступності – принципу, що має забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання й виховання з урахуванням вікових особливостей дітей на суміжних щаблях освіти.

Мета та завдання. Метою статті є розкриття наступності змісту та процесуальних характеристик упровадження програмно-методичного комплексу «Впевнений старт» у різних вікових групах закладу дошкільної освіти як чинника забезпечення якості дошкільної освіти. Основним припущенням є судження, що забезпечення наступності у змісті та процесі реалізації програмно-методичного комплексу «Впевнений старт», починаючи з молодшої – до старшої груп забезпечить досягнення дітьми дошкільної зрілості як ознаки готовності до навчання у школі.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано низку методів: *теоретичних*: методи аналізу теоретичних джерел дали змогу визначити сутність понять «наступність» і «перспективність»; метод аналізу і порівняння, зіставлення, узагальнення змісту та технологічних характеристик освітнього процесу дали змогу визначитися із спільними та відмінними їх характеристиками в різних вікових групах; *емпіричні*: анкетування, інтерв'ювання вихователів, які працюють за програмно-методичним комплексом «Впевнений старт» слугували вивченню особливостей розуміння педагогами сутності наступності роботі з дітьми різного віку. Критеріями для порівняння змісту й процесу впровадження програмно-методичного комплексу «Впевнений старт» стали мета, завдання, принципи, засоби і методи роботи в різних вікових групах.

Результати дослідження. Проблема наступності між різними освітніми рівнями традиційно посідає одне з провідних місць у науковому дискурсі та є актуальним завданням практиків. Усвідомлення факту, що наявність внутрішнього зв'язку у змісті освітньої діяльності, методах виховання і навчання, формах організації діяльності на різних вікових етапах дошкільного дитинства, забезпечує цілісність процесу розвитку, навчання і виховання

дитини, значною мірою впливає на успішність упровадження програмно-методичного комплексу «Впевнений старт» в усіх вікових групах закладів дошкільної освіти. Дотриманням наступності забезпечується поступовий перехід до нового вікового періоду, поєднання щойно здобутого дитиною досвіду з попереднім.

Щоб наступність утворювала оптимальний простір для реалізації в освітньому процесі дошкільного закладу динамічної та перспективної системи виховання і навчання, вихователі мають, з одного боку, чітко орієнтуватися на вимоги наступної за віком групи, а з іншого, – знати адекватні реальному віку орієнтовні показники засвоєння дошкільниками розвиненості і навченості, спиратися на досягнутий дітьми рівень пізнавального і життєвого досвіду.

Зіставний аналіз освітніх програм «Впевнений старт» та методичного супроводу до них для дітей молодшого, середнього і старшого дошкільного віку дав змогу визначити спільне і відмінне у принципах і підходах до організації освітнього процесу, в меті, змісті, моделях організації освітнього процесу, методах і засобах навчання-виховання-розвитку дітей, простежити наступність у названих елементах організації життєдіяльності дітей. Пріоритетним для освітніх програм «Впевнений старт» для різних вікових груп є збагачення досвіду взаємодії дитини з природним і соціальним оточенням через організацію специфічних для кожного віку дитячих видів діяльності, які формують відповідні життєві компетентності та якості [4; 5; 6].

Спільним для всіх вікових груп є методологічне підґрунтя освітньої системи «Впевнений старт», що забезпечує цілісність і цільність усіх її складників і об'єднання інтересів і зусиль усіх учасників та націленість на створення умов щасливого проживання дітьми свого дитинства. Методологію представлено сукупним застосуванням наукових підходів (системного, особистісно зорієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, інтегративного) і принципів (інтеграції змісту і видів дитячої діяльності; діалогового формату освітнього процесу; партнерства; пріоритету взаємодії, що підтримує і мотивує; активізації власних сил включеності у спільний процес кожної дитини; часткового делегування дітям певних повноважень для формування соціальної впевненості та укріплення ровесницьких стосунків; забезпечення психоемоційного комфорту та пізнавальної мотивації та інших). Спільність підходів для кожної з вікових груп дають змогу забезпечити наступність у реалізації цілей і завдань дошкільної освіти. Так, наріжний для забезпечення прояву активності особистості дитини, починаючи з молодшого дошкільного

віку, – діяльнісний підхід – створює можливості для самореалізації, самовираження кожному з учасників освітнього процесу. Інтегративний підхід забезпечує формування цілісної реалістичної картини світу дитини, закладає основи світогляду. А реалізація компетентнісного підходу передбачає зміщення акценту з накопичення ЗУНів на здатність і здібність дитини застосовувати засвоєні знання в різноманітних ситуаціях буття, отже, визначає пріоритетність досвіду дитини у всіх специфічних видах діяльності та формування різних компетенцій на рівні, що відповідає її віковим можливостям.

Наступність упровадження програмно-методичного комплексу забезпечується також і єдністю механізмів формування особистісного потенціалу дитини, а саме: довіри, мотивації, надання свободи вибору, осмисленим характером дій тощо. Ціннісні пріоритети пов'язані з орієнтацією на індивідуальні особливості дитини, створення сприятливих умов для формування у неї належної спрямованості, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує, конструктивних мотивів поведінки, нахилів, потреб характеру, пізнавальних, психічних процесів тощо [4; 5; 6].

Отже, визначені спільні для всіх вікових груп елементи створюють необхідні умови для успішної реалізації специфічного для кожного віку змісту та особливої організації освітнього процесу.

Так, базис для формування картини світу малюків створює уведення їх у навколишній світ через знайомство з властивостями та якостями предметів, речей, що їх оточують. Акцент на сенсорному вихованні і розвитку є стрижневим у змісті освітньої роботи з малюками, він є дуже важливим, адже закладаються основи інтелектуальної діяльності. Тому в молодшій групі вихователь допомагає в різних видах активності засвоїти основні кольори, форми і фігури, показники величини предметів, об'єктів; допомагає навчитися орієнтуватися в просторі і часі. Все це має стати міцним підґрунтям для розуміння на подальших етапах того, як використовувати в різних ситуаціях свої уявлення про предмети, об'єкти, речі, тощо [10; 11; 12]. У середній дошкільній групі має продовжитись робота над розвитком надбань молодшого віку. Діти п'ятого року життя – вже не малюки, але ще й не старші дошкільнята. Вони вже мають певний досвід, уявлення, але потребують підтримки, спрямування, допомоги. Середня група – вік на межі, тож і має особливості з точки зору організації освітньої взаємодії вихователя з дітьми. Якщо в молодшому віці акцент робився на властивостях та якостях природного світу, відомостях про найменування і функціонування

предметів, об'єктів, речей (хто-що, яке, з чого зроблене, для чого існує), то в середньому дошкільному віці засвоєні раніше уявлення і досвід діяння з предметами і речами стають підґрунтям опанування ширших масштабів – не окремих елементів, а цілісної ситуації, що їх безліч трапляється чи може трапитися в житті п'ятирічної дитини: магазин, лікарня, музей, вулиця, ігровий майданчик, ліс, двір, дім, кухня, шафка, дорога, спортивний майданчик тощо. Для дитини надзвичайно важливо усвідомити ті чи інші характеристики конкретних ситуацій – хто, що є обов'язковим її елементом, а щось чи хтось може опинитися в цих умовах випадково. Які дії в цій ситуації є бажаними, а які ні. Ким сама дитина може бути в означених обставинах, яким чином вона може взаємодіяти з іншими [5; 11]. Отже, якщо в молодшому віці концентрують увагу на ознайомлення дітей з властивостями та якостями предметів, об'єктів, речей, щоб навчити дітей ідентифікувати їх, оволодіти способами їх використання, дітей середнього дошкільного віку, які вже мали до того накопичити названі уявлення й уміння, педагоги намагаються навчити орієнтуватися в конкретних життєвих ситуаціях, обирати способи адекватного діяння. Це має закласти підвалини для узагальненого, системного погляду на життєустрій, допомогти дітям осмислити взаємозв'язок усього з усім. Тому в тематиці старшої групи представлені наскрізні теми – Порядок, Пізнання, Рух, Взаємодія і спілкування, – прояви яких можна знайти у будь-якому аспекті життя природи, людства, предметного світу, в мистецтві тощо [6; 12]. Реалізація змісту дітей *молодшого дошкільного віку* має відбуватися в ігровій діяльності, елементарних дослідах, маніпуляціях з предметами і речами, художньо-творчій діяльності. Для успішного перебігу сенсорних процесів, розвитку особистісних якостей конче необхідно забезпечити високий рівень активності малюків, їхньої включеності в різні види діяльності.

Головне призначення вихователя малюків полягає у створенні умов, ситуації, атмосфери, в яких дитина спокійно та органічно, з інтересом та захопленням буде відкривати Світ. Тож провідною в молодшій групі має бути середовищна модель організації освітньої роботи з мінімізацією загальногрупових форм роботи (діти ще просто не готові до них) і переважанням малих форм організації освітнього процесу. Враховуючи спонтанність малюків, їхнє невміння зосереджуватися на тих чи інших видах діяльності, бажання бути одночасно всюди, вихователь має навчитися будувати освітній процес за принципом м'яких кордонів, що виявляється у спокійній реакції вихователя на «вхід» чи «вихід» дитини із спеціально організованої активності (гри, вправи, заняття). Майстерність вихователя

виявиться у відчутті моменту – що є важливим в дану хвилину часу для дитини.

У *середній групі* осмислити різноманітні життєві ситуації має допомогти не лише особливим чином організована пізнавальна, пошукова та інші види діяльності, а, в першу чергу, ГРА. Пріоритетність ігрової діяльності перед іншими видами активності зумовлює особливий спосіб організації освітнього процесу, в якому через різні види активності спочатку збагачуються уявлення, досвід дій дітей стосовно конкретних ситуацій, а потім все це має знайти відображення, відтворення, яскраве емоційне проживання в самостійній сюжетно-рольовій грі. Цікаво прожити підготовчий етап за обраною темою, допомогти дітям наповнитися яскравими враженнями, емоціями в активних пізнавальних, дослідних, художньо-творчих діях, – означає збагатити їхній ігровий задум, надихнути на цікаву ігрову взаємодію.

Збагаченню дитиною *старшого дошкільного віку* життєвого досвіду в різних специфічно дитячих видах діяльності може сприяти проектна модель організації освітнього процесу. Саме вона сприяє не просто запам'ятовуванню певної інформації, а здатності діяти в будь-яких ситуаціях на основі засвоєних раніше знань, виявляти самостійність, організованість, вміння робити вибір, приймати рішення, висловлювати свою думку, пропозицію.

Кожен день має свою структуру, але вона є гнучкою і зголошується з інтересами і намірами дітей у межах передбаченого частинами плану. Все починається з ранкового кола, в якому відбувається згуртування дітей, налаштування на подальшу взаємодію, обговорюються плани на день, розподіляються ролі і доручення. У першій половині дня відбувається достатньо інтенсивна діяльність дітей з пошуку і застосування інформації для реалізації завдань проекту; постійно змінюються темп, види діяльності, форми об'єднання дітей. Важливо привчати дітей перед початком виконання будь-яких завдань, дій замислюватися, чого хочеш досягти, що тобі для того потрібно, яким чином будеш діяти, з ким збираєшся співпрацювати. Це дуже важливо – навчити майбутніх школярів осмислювати свої дії.

Вісім з десяти днів проживання кожної з підтем плану відбувається накопичення у різний спосіб інформації, досвіду, матеріалів тощо для самостійного розгортання дітьми проекту протягом дев'ятого і десятого днів. Причому, на відміну від дітей середньої групи, старші дошкільники мають не тільки виконувати тематично об'єднані завдання, а, працюючи

в командах, планувати свої дії, добирати необхідний матеріал й обладнання, розподіляти ролі, презентувати свої доробки. Доцільно педагогу довіритися дітям та розділити із ними вибір того, що саме буде відбуватись у певний день у групі, йти за дітьми, за їхніми інтересами. Обираючи щось у межах проєкту, що реалізується, педагог радиться з дітьми стосовно окремих тактичних моментів, допомагає їм відчутти свою спроможність приймати рішення, обговорювати варіанти, обирати найкращий із кількох пропонованих.

Організація життєдіяльності в молодшій групі відрізняється особливим темпоритмом – неспішним, з численними повторами. Освітній процес має починатися з опанування молодшими дошкільниками простору групи, майданчика, садочка. Цьому сприяє маркування – спеціальні позначки, що допомагають малюкам знайти потрібне місце за вказівкою, змінити вид діяльності на запропонований, зреагувати на запрошення до столу, спільної гри, на заняття тощо. Малюкам потрібен час навчитися бути поряд з іншими дітьми. Найкращі умови для цього створює правильне зонування території, що дає змогу розосередити, а не скупчувати дітей; створює комфортний клімат. Необхідно поступово привчати їх до правил. Для початку їх всього два: 1) Ми підтримуємо порядок. Тож, брати можна все, але обов'язково треба покласти на місце, 2) Ми дружні один до одного, тому чекай своєї черги. Поступово дітей привчають і до третього правила: Ми слухаємо, коли говорить вихователь. Це надасть можливість призвичаїти дітей до мовленнєвої взаємодії з педагогом і ровесниками.

Структурно щоденна організація життєдіяльності малюків складається з таких елементів, як-то: ранкове коло, спільне коло та вечірне коло. У кожного з них своє призначення. Ранкове коло – час гуртування дітей. Час здійснення основного освітнього навантаження організовується таким чином, щоб переважали малі способи організації дітей на різні види активностей. Вечірне коло – це завершення дня. У кожного кола є свої ритуали, традиції, які поступово складуться в групі. Важливо те, що все це надає можливість дитині відчувати усталеність та захищеність, допомагає призвичаїтись до життя в садочку. Більшу частину дня завдання вихователя полягає забезпечити умови для особистісного самовизначення дітей.

У *середній групі* спектр видів та способів організації діяльності дітьми, залишається майже незмінним і передбачає: діяльність організовану дорослим з усіма дітьми (загальногрупова); об'єднання дітей у підгрупи для спільного виконання завдань (може

відбуватися за ініціативою дорослого чи дітей); індивідуальну роботу з дітьми (знову-таки за ініціативи дорослого чи дитини); самовизначення дітей в різних видах активності з опосередкованим наглядом (керівництвом) з боку дорослого.

Структурно формат дня – ранкове, спільне, вечірнє кола – залишається таким же, як і в молодшому віці. Особливого значення в цьому віці набувають правила і ритуали, при чому з'являються правила, дотримання яких на занятті забезпечує якість засвоєних знань і вмінь. Вони стосуються того, щоб сидіти в колі; дивитися на того, хто говорить; слухати того, хто говорить; говорити по одному, по черзі. Щоб дітям було краще засвоїти правила, використовують ключове слово, яке вихователь промовляє з особливою інтонацією, і відповідний змісту правила знак-символ. Важливо не просто повідомити дітям про правила, а створити ситуацію їх осмислення і відповідального прийняття, привласнення: я буду чинити так, тому що розумію, чому це потрібно.

Як і в усіх вікових групах, за «Впевненим стартом» у *середній групі* передбачено, що кожен день має свій пріоритетний вид діяльності. Всі інші доповнюють її. У такий спосіб є можливість ретельно пропрацювати певні вміння, цілеспрямовано вправляти навички. Розподіл та впорядкування цих специфічно дитячих видів діяльності зроблено у відповідності до нормативів гранично допустимого навантаження на дітей, що враховує різні способи організації дітей (загальногрупові, підгрупові, індивідуальні), засобами і способами різних видів діяльності (читання, досліди, гра, розмова, художня праця тощо).

У *старшій групі* організація життєдіяльності відповідає формату «повний інформаційний день дитини з можливістю його продовження». На день перебування дитини в садочку запропоновано та рівномірно розподілено на першу та другу половини дня різноманітні активності – заняття, ігри, вправи, досліди, спостереження, екскурсії тощо. Включитись в цю діяльність можуть батьки. Для цього в програмно-методичному комплексі «Впевнений старт» передбачено різні засоби-помічники. Як ми вже зазначали, пріоритетною для дітей старшого віку стає проектна модель організації освітнього процесу. Для підтримки інтересу дітей до теми, що проживається, дуже важливо унаочнювати хід і проміжні результати спільної та індивідуальної діяльності дітей. Доцільно орієнтувати дітей на ведення записів для фіксування результатів спостережень, збирання й узагальнення матеріалів спільної діяльності, привчати аналізувати та виправляти свої помилки. Завершується день вечірнім колом. Тут дуже важливо допомагати дітям навчитися

аналізувати день, що минає; оцінювати, що виявилось найцікавішим, що вдалося, а що не дуже, що хочеться повторити чи продовжити, а чого слід уникати. Для дорослих – це рефлексія. А для дітей – відповіді на запитання «Що робимо?, Навіщо?, Кому це потрібно?», без яких сучасна дитина з місця не зрушить.

Для *старших дошкільників* правила мають таке ж велике значення, як і для дітей на попередніх етапах дошкільного віку. Дітей привчають до правил, що стосуються їх власної особистості, їх друзів, дошкільного закладу, великого світу – ми піклуємося про себе; ми піклуємося один про одного; ми піклуємося про наш садочок; ми піклуємося про наш світ. Залишається актуальним алгоритм прийняття правил, як у середній групі. Вихователь створює ситуацію їх осмислення і відповідального прийняття, привласнення: стосовно кожного з правил обговорює, як діти розуміють смисл правила; чому таке правило важливе для життя дітей, що воно їм дає; як діяти в ситуації, якщо правило буде порушено.

Обговорення. Теоретичний аналіз проблеми свідчить, що дотримання принципу наступності є вагомим чинником забезпечення якості засвоєння освітніх програм в умовах неперервної освіти.

Проблема наступності й перспективності в освіті та навчанні у наш час вивчалася як педагогами, так і психологами: А. Богуш [2], О. Кононко [7], Т. Піроженко [14], Т. Степановою [16] та ін. Наступність як дидактичний принцип розглядається науковцями з різних позицій: нормативна функція дидактики, закономірність розвитку освітнього процесу, загально дидактичний принцип [15]. Учені наголошують на необхідності урахування реального рівня розвитку дитини, опертя на нього на наступних етапах навчання для забезпечення органічного, природного продовження розвитку, виховання та навчання, започаткованих на попередніх етапах освіти [6], [13]. На думку І. Перережко, проблема наступності в навчанні – це проблема забезпечення комфортних умов для якісно нового етапу розвитку дитини та розкриття її потенціалу. Принцип наступності в навчанні означає погодженість і взаємозв'язок усіх щаблів освітнього процесу, гарантує його цілісність і єдність. Не втратила актуальності й думка З. Борисової, яка виокремлює в проблемі наступності два взаємопов'язані процеси – перспективність (її вектор, спрямований у майбутнє) і спадкоємність (вектор, спрямований у протилежний бік, успадкування чогось, продовження певної діяльності, справи, певних традицій). Тож на кожному наступному етапі має відбуватися успадкування й подальший розвиток особистісного, діяльнісного,

комунікативного та інших аспектів життя дитини з розумінням того, як вони будуть затребувані на подальших етапах освіти, підґрунтям для формування яких нових якостей, інших можливостей, нового досвіду вони стануть [8].

Висновки. Зроблений зіставний аналіз освітніх програм та методичного забезпечення для різних вікових груп за такими складниками, як мета, зміст, організація освітнього процесу, робота з правилами, дав змогу простежити спільні для усіх груп методологічні засади, єдині наукові підходи і педагогічні принципи, зокрема дотримання принципу наступності. Досвід упровадження програмно-методичного комплексу «Впевнений старт» переконливо довів, що дотримання принципу наступності є надзвичайно важливим не лише на етапі переходу від дошкільної до початкової освіти, а й для переходу від однієї вікової групи до іншої. Адже кожна попередня освітня сходинка забезпечує базу для наступної.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osvit> (дата звернення: 6.08.2021)
2. Богуш А. М. Формування мовної особистості на різних вікових етапах: монографія. Київ: ПНЦ АПН України, 2008. 272 с.
3. Впевнений старт: книга вихователя дітей старшого дошкільного віку: методичний посібник. В трьох частинах. Ч. І. Наук. ред. Т. О. Піроженко, за ред. О. Ю. Хартман. Київ: Українська академія дитинства, 2018. 160 с.
4. Впевнений старт: книга вихователя дітей середнього дошкільного віку: методичний посібник. В трьох частинах. Ч. І. Наук. ред. Т. О. Піроженко, за ред. О. Ю. Хартман. Київ: Українська академія дитинства, 2019. 128 с.
5. Впевнений старт: книга вихователя дітей молодшого дошкільного віку: методичний посібник. В двох частинах. Ч. І. Наук. ред. Т. О. Піроженко, за ред. О. Ю. Хартман. Київ: Українська академія дитинства, 2020. 144 с.
6. Калмикова Л. О. Сучасні проблеми наступності й перспективності та шляхи їх вирішення. Наступність і перспективність у навчанні й вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький: ПХДПУ, 2000. С. 10–15.
7. Кононко О. Л. Становлення особистості у просторі-часі дошкільного дитинства. Творча спадщина Г.С. Костюка та сучасна психологія: зб. матеріалів III з'їзду Т-ва психологів України. Київ: Інститут психології НАПН України, 2000. С. 88-98.
8. Наступність у навчально-виховній роботі дитячого садка і школи: методичний посібник / За ред. З. Н. Борисової. Київ: Освіта, 1985. 96 с.
9. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. Указ Президента України № 344/2013 від 25.06.13 року. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf (дата звернення: 6.08.2021).
10. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. О. Піроженко, Т. В. Панасюк, Т. А. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
11. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей середнього дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна, О. К. Безсонова, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман.]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ: Українська академія дитинства, 2019. 64 с.
12. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей молодшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. О. Піроженко, В. В. Рагозіна, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За

заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

13. Перережко І. П. Проблеми наступності в навчанні. Початкова освіта. 2006. № 42(378). С. 7–9.

14. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку: науково-методичний посібник. Серія «Дитина замовляє розвиток». Тернопіль: Мандрівець, 2010. 128 с.

15. Проблеми наступності і перспективності дошкільної та початкової освіти. Дубяга С. М., Фефілова Т. В., Ткаченко С. В. URL: http://rmkboguslav.at.ua/Rmk/Seminaru/1_klas/Dop.doc. (дата звернення: 6.08.2021).

16. Степанова Т. М. Трансформації змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки: методологія, теорія, практика (кінець XIX – XX ст.). *Автореферат... д-ра пед. наук*. Одеса: ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2011. 44 с.

References

1. *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity* [Basic component of preschool education]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/en/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osvit>

2. Bohush, A. M. (2008). *Formuvannia movnoi osobystosti na riznykh vikovykh etapakh*: [Formation of language personality at different age stages]. Kyiv: PNTs APN Ukrainy.

3. *Vpevnenyi start: knyha vykhovatelii ditei starshoho doshkilnoho viku* [Sure Start: The book of the educator of children of senior preschool age]. (2018). Kyiv: Ukrainska akademiia dytynstva.

4. *Vpevnenyi start: knyha vykhovatelii ditei serednoho doshkilnoho viku* [Sure Start: The book of the educator of children of middle preschool age]. (2019). Kyiv: Ukrainska akademiia dytynstva.

5. *Vpevnenyi start: knyha vykhovatelii ditei molodshoho doshkilnoho viku* [Sure Start: The book of the educator of children of junior preschool age]. (2020). Kyiv: Ukrainska akademiia dytynstva.

6. Kalmykova, L. O. (2000). Suchasni problemy nastupnosti y perspektyvnosti ta shliakhy yikh vyrishennia [Modern problems of continuity and prospects and ways to solve them]. *Nastupnist i perspektyvnist u navchanni y vykhovanni ditei doshkilnoho ta molodshoho shkilnoho viku: zb. nauk. prats* (pp. 10-15.). Pereiaslav-Khmelnytskyi: PKhDPU.

7. Kononko, O. L. (2000). Stanovlennia osobystosti u prostori-chasi doshkilnoho dytynstva [Formation of personality in the space-time of preschool childhood]. *Tvorcha spadshchyna H.S. Kostiuka ta suchasna psykholohiia: zb. materialiv III zizdu T-va psykholohiv Ukrainy* (pp. 88-98). Kyiv: Instytut psykholohii NAPN Ukrainy.

8. Borysova, Z. N. (Ed.). (1985). *Nastupnist u navchalno-vykhovnii roboti dytiachoho sadka i shkoly* [Continuity in the educational work of kindergarten and school]. Kyiv: Osvita.

9. The President of Ukraine. (2013). *Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na 2012-2021 roky* [National strategy for the development of education in Ukraine for 2012-2021]. (*Decree No. 344/2013*, 25 June). Retrieved from http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf

10. Havrysh, N. V., Pirozhenko, T. O., Panasiuk T. V., Rohozianskyi, O. S., Hartman, O. Yu., & Shevchuk, A. S. (2017). *Osvitnia prohrama «Vpevnenyi start» dlia ditei starshoho doshkilnoho viku* [Educational program «Sure Start» for children of senior preschool age]. Kyiv: Ukrainska akademiia dytynstva.

11. Havrysh, N. V., Rahozina, V. V., Bezsonova, O. K., Pirozhenko, T. O., Rohozianskyi, O. S., & Hartman, O. Yu. (2019). *Osvitnia prohrama «Vpevnenyi start» dlia ditei serednoho doshkilnoho viku* [Educational program “Sure start” for middle preschool age]. Kyiv: Ukrainska akademiia dytynstva.

12. Havrysh, N. V., Pirozhenko, T. O., Rahozina, V. V., Rohozianskyi, O. S., Hartman, O. Yu., & Shevchuk, A. S. (2017). *Osvitnia prohrama «Vpevnenyi start» dlia ditei molodshoho doshkilnoho viku* [Educational program «Sure Start» for children of junior preschool age]. Kyiv: Ukrainska akademiia dytynstva.

13. Pererezhko, I. P. (2006). Problemy nastupnosti v navchanni [Problems of continuity in learning]. *Pochatkova osvita*, 42(378), 7–9.

14. Pirozhenko, T. O. (2010). *Osobystist doshkilnyka: perspektyvy rozvytku* [Preschooler’s personality: Prospects of development]. Ternopil: Mandrivets.

15. Dubiaha, S. M., Fefilova, T. V., & Tkachenko, S. V. *Problemy nastupnosti i perspektyvnosti doshkilnoi ta pochatkovoї osvity* [Problems of continuity and prospects of preschool and primary education]. Retrieved from http://rmkboguslav.at.ua/Rmk/Seminaru/1_klas/Dop.doc.

16. Stepanova, T. M. (2011). *Transformatsii zmistu peredshkilnoi osvity v istorii rozvytku vitchyznianoї doshkilnoi pedahohiky: metodolohiia, teoriia, praktyka (kinets XIX – XX st.)* [Transformations of the content of preschool education in the history of development of domestic preschool pedagogy: Methodology, theory, practice (end of XIX – XX centuries)]. Dissertation Abstract, Odessa).

Natalia Havrysh,
Doctor of Sciences in Education,
Chief Researcher,
Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv

CONTINUITY IN IMPLEMENTING THE PROGRAM-METHODOLOGICAL COMPLEX “SURE START” AT DIFFERENT STAGES OF PRESCHOOL EDUCATION

Abstract. *The article is devoted to the disclosure of the following possibilities of content and procedural characteristics of implementing the program-methodological complex «Sure Start» of different age groups of preschool education as a factor in ensuring the quality of preschool education. Among the leading principles of implementing program-methodological complex “Sure Start” as an educational system of continuity has a special place as a principle that should ensure unity, interconnection and consistency of purpose, content, methods, forms of education and upbringing taking into account age characteristics of children at related levels education.*

The purpose of the article is to reveal the continuity of the content and procedural characteristics of the implementation of the program-methodological complex «Sure Start» of different age groups of preschool education as a factor in ensuring the quality of preschool education.

Comparative analysis of educational programs “Sure Start” and methodological support for them for children of junior, middle and senior preschool age gave the opportunity to identify common and different principles and approaches how to organize the educational process, purpose, content, models of educational process, methods and means of teaching, education and development of children, to trace continuity in the mentioned elements of the organization of childhood. Common to all age groups is the methodological basis of the educational system «Sure Start», which ensures an integrity of all its components and the unification of interests and efforts of all participants, as well as the focus on creating a happy living environment for children. The continuity of the introduction of the program-methodological complex «Sure Start» is also ensured by the unity of the mechanisms of formation of the child’s personal potential and value priorities. Common to all age groups identified elements create the necessary conditions for the successful implementation of age-specific content, special organization of the educational process and work with the rules.

Key words: *continuity, program-methodological complex “Sure Start”, junior preschool age, middle preschool age, senior preschool age, content, educational process, rules.*

Стаття надійшла до редакції 03.08.2021.
Стаття прийнята до публікації 02.09.2021.